

Потпуковник ЈОВАН МЛАДЕНОВИЋ

НЕКА ПИТАЊА ОРГАНИЗАЦИЈЕ ПРОТИВАВИОНСКЕ ОДБРАНЕ У НАПАДНОЈ ОПЕРАЦИЈИ АРМИЈЕ

Противавионска одбрана у нападу има задатак да обезбеди трупе, материјална средства, објекте у позадини и комуникације којима се врши снабдевање од извиђања и напада непријатељске авијације како у току припрема, тако и за све време извршења напада. Да би се организовала ПА одбрана у нападу, не само у армији, већ и у свима јединицама, треба решити следећа, најважнија и међусобно тесно повезана питања:

- службу ВООВ, њену организацију и извођење;
- употребу средстава ПАО, односно, организацију и извођење активног обезбеђења; и
- противавионску заштиту (ПАЗ) трупа и позадине, тј. организацију и извођење пасивног дела ПА одбране.

Командант артиљерије у армији, са својим помоћником за ПА одбрану, организује ПА одбрану армије на основу одлуке команданта армије за извршење напада, имајући у виду улогу и место ПА одбране армије у општем систему ПА одбране фронта. Старешине нижих јединица од армије, развијајући даље организацију ПА одбране, организују ПА одбрану у своме делокругу сопственим средствима. На тај начин, у оквиру армије ПА одбрана се развија поступно до најмањих јединица и делова борбеног поретка. Овде је важно уочити да општи систем ПА одбране армије обухвата обезбеђење које се организује противавионским армиским средствима и ПА одбране јединица које су за степен ниже од армије (ПАО корпуса или ПАО дивизија). Аналогно томе, у општи систем ПА одбране тих јединица, поред обезбеђења које организују својим средствима, улазе и ПА одбране њима потчињених јединица. Армиска противавионска средства обезбеђују само главну групацију снага и средстава на правцу главног удара. Међутим, општим системом ПА одбране треба обухватити обезбеђење целог борбеног поретка армије, тако да у њему не буде необезбеђених делова. Општи систем ПА одбране армије претставља јединствену целину чија се организација предвиђа у плану ПА одбране.

Ако посматрамо ток припрема које претходе нападној операцији, јасно ћемо уочити потребу да се организује ПА одбрана трупа које се превозе железницом, бродовима и аутотранспортима, или маршују у рејон концентрације, затим ПА одбрана искрчних станица и рејона концентрације. Обезбеђење се организује по начелима за организацију ПА одбране трупа

при превозењу и на маршу, односно по начелима за организацију ПА одбране објеката у позадини и предвиђа се засебним планом. То не значи да организација ПА одбране нападне операције армије није везана и за овај период. Повезаност је разумљива и очигледна, јер се, приликом организације ПА одбране за напад, мора водити рачуна о ранијим задацима противавионских средстава, тј. о ПА одбрани из које произлази нова организација и на коју се надовезује. Ми ћемо у чланку изложити само нека питања из организације ПА одбране за почетни нападни борбени поредак, са циљем да по тим питањима покренемо дискусију, јер се она код нас још увек различито третирају. При томе полазимо од претпоставке да се нападна операција изводи на солидно организовану позициону одбрану на маневарском земљишту, да се за организацију ПА одбране располаже са релативно слабијим средствима и да је непријатељско дејство у ваздуху врло активно.

*
* *
*

Служба ВООВ у нападној операцији армије, углавном, има задатак: да открива налете непријатељских авиона на што већој даљини и о њима благовремено обавештава средства активног обезбеђења, штабове и трупе; да непрекидно има тачан увид о ситуацији у ваздуху не само у нападној зони армије, него и у суседним зонама; да цени ситуацију у ваздуху, донеси закључке о највероватнијим намерама непријатеља и о томе хитно обавештава општевојни део штаба армије, како би се приликом доношења одлука по питањима дејства на земљи имала у виду и ситуација која претстоји у ваздуху. Због тога, у нападној операцији армије, у циљу контролисања ваздушног простора на непријатељској страни, армија треба да располаже обавештајним радиолокаторским станицама (ОРЛС).

Осматрачке станице пукова и главне осматрачке станице дивизија, корпуса и армије, као органи трупне службе ВООВ, начелно се постављају на КМ јединице у близини центра везе и, уствари, пошто им је тиме место одређено, претстављају костур трупне службе ВООВ. Командант армије у својој одлуци одређује где ће и када ће почети да дејствује главна осматрачка станица армије, саопштава њену нумерацију коју јој је одредила команда фронта и одређује нумерацију главних осматрачких станица стрелачких корпуса. Све осматрачке и главне осматрачке станице (изузев армиске) образују се средствима и људством за везу дотичних јединица, које за ово мора бити специјално обучено. Оне обавештавају главну осматрачку станицу армије по шифри „Ваздух!“ о свим налетима авиона који долазе са било кога правца.

Поред тога, осматрачка чета ВООВ армије допуњује овако развијени систем осматрања постављајући своје осматрачке станице у три појаса: први на 4 до 10, други на 20 до 40 км од линије фронта и трећи дуж леве границе борбеног поретка армије. Осматрачка чета ВООВ армије, од свога људства и својих средстава, образује и главну осматрачку станицу армије, која служи као оперативно-осматрачки орган и центар везе помоћника команданта артиљерије у армији (за ПАО) и саставни је део његовог командног места.

Распоред осматрачких станица чете ВООВ одређује помоћник команданта артиљерије у армији у сагласности са оперативним одељењем армије. Распоред се уноси у „Скицу (шему) распореда станица службе ВООВ“, а када је одобри командант артиљерије у армији, потребни подаци из ње улазе у „Борбену заповест за ПА одбрану команде артиљерије армије“.

Приликом одређивања распореда осматрачких станица чете ВООВ у скицу распореда најпре треба унети све осматрачке станице (ОС) и главне осматрачке станице (ГОС) трупне службе ВООВ (које се, као што је речено, налазе на командним местима јединица), затим одредити места осматрачких станица у првом појасу (у коме ће се налазити све или већи део главних осматрачких станица корпуса и дивизија) тамо где је растојање између главних осматрачких станица (које се налазе у том појасу) веће од 8 до 10 км, тако да не буде неосматраних међупростора. Због тога што ће за такво употпуњавање система осматрања у нападу бити потребан мали број станица, препоручљиво је да се из осматрачке чете ВООВ прида по једна осматрачка станица ВООВ корпусу и дивизијама у првом ешелону на правцу главног удара армије, како би оне послужиле као језгро при образовању главних осматрачких станица тих јединица. На крају се распоређују осматрачке станице чете ВООВ у другом и граничном појасу на међусобном растојању од 8 до 10 км, водећи рачуна о земљишту и његовом утицају на могућност осматрања.

На основу тако разрађеног система ВООВ армије, одељак ПАО команде артиљерије армије у сарадњи са командом веза израђује „Шему обавештавања и веза службе ВООВ“ у којој се показује: ко, кога и којим редом треба да обавештава (претпостављене органе ВООВ, свој штаб, средства ПА одбране, аеродроме ловачке авијације, итд.), које ће везе користити за обавештавање и радни и резервни талас обавештавања армије. Извод из шеме доставља се поступним путем свим органима ВООВ, у обиму уколико се на њих односи.

Трупни органи ВООВ, тј. осматрачке станице пукова и главне осматрачке станице, закључно са станицама стрелачких корпуса, за обавештавање користе везе командовања и шифру „Ваздух!“. Да би се избегло јављање неколико станица о истом налету, тамо где су осматрачке станице и главне осматрачке станице густо распоређене, треба регулисати тако да претпостављене органе ВООВ обавештава само један део станица. Исто тако, нема никакве потребе да четни и батаљонски осматрачи неба обавештавају о налетима осматрачку станицу свога пука зато, што се њихови рејони успешно осматрају и са осматрачке станице. Осматрачке станице чете ВООВ користе своје специјалне везе.

*
* * *

Активно обезбеђење трупа у нападу састоји се из: обезбеђења ловачком авијацијом, противавионског артиљериског обезбеђења, противавионског митраљеског обезбеђења и обезбеђења стрелачким наоружањем.

Организација обезбеђења ловачком авијацијом врши се нормално у оквиру фронта. Команда фронта одређује задатке ловачкој авијацији у систему ПА одбране на предлог команданта ловачке авијације имајући у виду

захтеве команданта артиљерије фронта. Садејство између ловачке авијације и осталих средстава ПА одбране организује штаб ловачке јединице и отсек ПА одбране команде артиљерије фронта. План садејства средстава ПА одбране са ловачком авијацијом, који се поступно, у потребном обиму доставља до штабова стрељачких дивизија, служи као основа за издавање потребних упутстава за садејство средстава ПА одбране са ловачком авијацијом и утиче на организацију ПА одбране у јединицама. Ловачком авијацијом у борби управља командант ловачке авијације у складу са добијеним задатком у систему ПА одбране и утаначеним начелима садејства. Да би се у току операције брзо и целисходно решавала сва питања садејства која произлазе из тренутне ситуације, потребно је да се претставник ловачке авијације налази и на командном месту помоћника команданта артиљерије армије.

Противавионско артиљериско обезбеђење организује се у отсеку ПА одбране команде артиљерије армије са формациским и придатим противавионским артиљериским средствима. Командант армије, на основу директива добијених из команде фронта и предлога команданта артиљерије армије, одређује задатак ПА одбране у нападној операцији армије и одлучује који део борбеног поретка и које објекте ПА одбране треба најјаче обезбедити. У духу овога у отсеку ПА одбране, под руководством помоћника команданта артиљерије армије, оформљује се „План ПА одбране армије“. Разрада плана отпочиње после претходне одлуке команданта армије, а мора бити завршена до његовог одласка на командантско рекогносцирање.

План ПА одбране садржи: који ће се објекти ПА одбране у оквиру армије обезбедити, којим средствима и за које време; кратку карактеристику објеката са обзиром на њихову важност, осетљивост и величину; ко ће издати наређење за ПА одбрану појединог објекта (ко ће од органа штаба пренети одлуку команданта армије и регулисати обезбеђење); ко је одговоран за ПА одбрану; како ће се организовати служба ВООВ (место, почетак дејства, нумерација и коришћење веза за главну осматрачку станицу армије и нумерација и коришћење веза за главне осматрачке станице стрељачких корпуса); које мере противавионске заштите и обмањивања треба предузети (ПА заштита трупа и објеката у позадини, дејство лутајућих ПА артиљериских јединица, израда лажних ВП, итд.) и основе садејства по угвореним знацима.

Командант артиљерије армије упознаје команданта армије са планом ПА одбране за време командантског рекогносцирања или у време које овај одреди. План ПА одбране одобравају командант и комесар армије. Извод из плана ПА одбране доставља се штабовима корпуса и поступним путем штабовима дивизија, уколико се на њих односи.

Командант армије, у једној од тачака своје коначне одлуке, одређује које делове, којим средствима и за које време треба обезбедити од непријатељског дејства из ваздуха и како ће се организовати трупна служба ВООВ, а после тога, ако се укаже потреба, допунским наређењем детаљише одредбу о ПА одбрани. Одлуку о противавионском артиљериском обезбеђењу доноси командант артиљерије армије у заједници са својим помоћником на основу одобреног плана ПА одбране. Отсек ПА одбране, под руководством помоћника команданта артиљерије армије, израђује засебну писмену

„Борбену заповест за ПАО команде артиљерије армије“, коју потписују командант артиљерије у армији и његов помоћник.

После коначне одлуке команданта артиљерије армије врши се даље планирање ПА одбране. У отсеку ПА одбране разрађује се: „План прегруписавања ПА артиљерије и изласка на ватрене положаје“, „План премештања ПА артиљерије у нападу“, „План премештања осматрачких станица ВООВ“, „План оперативног маскирања“, „Упутства за отварање ватре и извршење гађања“, „План контроле борбене готовости“, итд.

Противавионско артиљериско обезбеђење, ПА митраљеско обезбеђење и обезбеђење стрељачким наоружањем организује се и у стрељачким дивизијама, с тим што командант артиљерије дивизије организује ПА артиљериско обезбеђење (када дивизија располаже са ПАА), а начелник штаба дивизије регулише сва остала питања ПА одбране (службу ВООВ, обезбеђење стрељачким наоружањем, мере ПА заштите). Као основа за организацију служи извод из плана ПА одбране и наређење вишег штаба.

Количина расположивих средстава, поред осталих утицаја тактичко-оперативне природе, у највећој мери утиче на организацију ПА одбране у нападној операцији армије. Противавионско артиљериско обезбеђење има нарочити значај зато што ловачка авијација (која је најефикасније средство за уништавање непријатељских авиона и освајање превласти у ваздуху), због ограниченог броја авиополета и других околности, није увек у могућности да благовремено интервенише. Но, исто тако, и стрељачко наоружање претставља моћно средство за одбијање напада непријатељске јуришне и обрушавајуће авијације, те се увек и обавезно мора користити и поред других видова обезбеђења.

Иако је активно обезбеђење, које почива на ватреним средствима, једино способно да уништава авионе и одбија нападе непријатељске авијације, приликом организације ПА одбране треба посветити пуну пажњу мерама противавионске заштите. Добро смишљена организација и дисциплиновано спровођење мера ПА заштите обезбеђују тајност операције, омогућавају постизање изненађења, приморавају непријатељску авијацију на бесциљно трошење времена и расипање муниције, умањују дејство непријатељског бомбардовања и митраљирања из ваздуха и омогућавају да се брзо и организовано отклоне штетне последице напада.

*

* * *

У даљем излагању задржаћемо се једино на проблемима противавионског артиљериског обезбеђења, при чему претпостављамо да за организацију ПА одбране нападне операције армије — поред ловачке авијације фронта и стрељачког наоружања потчињених — располажемо са: формационим ПА артиљериским пуком армије, једним придатим ПА артиљериским пуком РВК и дивизионим формационим МПА артиљериским дивизионима.

Ако, примера ради, узмемо армију од три стрељачка корпуса са по три дивизије, онда би, према горњој претпоставци, од ПА артиљериских средстава у оквиру армије имали 48 СПАА и 96 МПАА оруђа и 216 ПА митраљеза, од чега: у дивизијама 72 МПАА оруђа и 108 ПА митраљеза и 108 ПА митраљеза у пуковима.

У том случају, у оквиру армије, однос између СПА и МПА артиљерије и ПА митраљеза био би 1:2:4,5, тј. углавном у границама које одговарају стеченим искуствима у протеклом рату. У таквој комбинацији, од укупно 144 оруђа ПА артиљерије (колико је примерно претпостављено да их има у армији) једна половина отпадала би на средства која стоје на непосредном расположењу помоћника команданта артиљерије армије и која се нормално, сва или највећим делом, укључују у противавионску артиљериску групу (ПААГ), док би се друга половина средстава (не рачунајући ПА митраљезе) налазила у потчињеним јединицама. При томе, расположивим средствима армије могло би се масовном ватром обезбедити 120—200 км² површине са СПАА и око 30 км² са МПАА (једновременим дејством свих оруђа могло би се избацити око 1780 зрна, тако да би теоретска вероватноћа уништења износила око 4 авиона у том времену), а са дивизиском МПАА, такође масовном ватром, још око 18 км² површине по деловима (за минут би се могло избацити око 5760 зрна, што одговара, при групном постављању свих оруђа и концентрацији ватре, теоретској вероватноћи уништења око 12 авиона).

Ако упоредимо армиска са дивизиским ПА артиљериским средствима, видећемо да прва, и поред подједнаког бројчаног односа, имају предност над другима, јер се са њима може организовати обезбеђење на малим, средњим и великим висинама и обезбедити 8 до 12 пута већа површина, док дивизиска средства имају предност у томе што могу остварити апсолутно и релативно јаку густину ватре (са армиским средствима остварује се 8—12, а са дивизиским око 320 зрна по квадратном километру брањене површине). Поред тога, ватру дивизиских средстава умногоме ојачавају ПА митраљези, који нису узети у прорачун, али не треба ни губити из вида да дивизиска средства обезбеђују трупе и објекте само од напада са малих и доње групе средњих висина.

Ако узмемо да се у првом ешелону у корпусима, на правцу главног и помоћног удара армије, налазе по две дивизије на укупно 16 км фронта, онда би на један километар фронта долазило 3 оруђа СПАА, 6 оруђа МПАА и 13,5 ПА митраљеза.

Код једне армије, која је у другој половини 1943 године нападала на орловско-курском правцу Централног фронта на ширини од 20 км било је 64 оруђа СПАА, 235 оруђа МПАА и 232 ПА митраљеза, тако да је на један километар фронта долазило 3,2 оруђа СПАА, 11,6 оруђа МПАА и 11,6 ПА митраљеза. Једна друга армија, која је нападала на истом фронту на ширини од 18 км, имала је 46 оруђа СПАА, 183 оруђа МПАА и 201 ПА митраљез, тј. 2,5 оруђа СПАА, 10,1 оруђе МПАА и 11,2 ПА митраљеза на један километар фронта.

Из овог се види да се израз „противавионска одбрана слабијим средствима“ (у случају који разматрамо у овом чланку, као и у сличним случајевима приликом решавања задатака) може оправдано применити само на обезбеђење МПА артиљеријом, јер је једино густина МПА артиљерије по километру фронта упола мања него што је обично остваривано у прошлом рату, тј. 6 уместо 10 до 12 оруђа на 1 км фронта. Према томе, то је онај важан проблем који треба правилно решити приликом организације ПА одбране армије у нападу, јер ће солидност ПА артиљериског обезбеђења као целина зависити од обезбеђења МПА артиљеријом.

*
* * *

Активност непријатељске авијације на извесном делу фронта зависи од броја авиопрелета у току једног дана над тим делом фронта. Број авиопрелета на важним и активним деловима фронта пењао се на хиљаде у протеклом рату. У Другом светском рату било је дана када је авијација само на уском појасу фронта (чак и на појасу 10—15 км ширине) извршила до две хиљаде авиопрелета. Пошто се авијација може изненадно појавити на коме било делу фронта, тако да се њена маневарска способност не може тренутно парирати маневром ПА артиљерије, ПА артиљерију треба правилно поставити у циљу обезбеђења. Расположена ПА артиљериска средства у оквиру армије неће бити никад довољна да сигурно и подједнако јако обезбеде све делове борбеног поретка. За овим не постоји ни потреба, јер сви делови нису подједнако важни за успешан исход операције, нити подједнако осетљиви на нападе непријатељске авијације. Због тога, приликом организације ПА одбране нападне операције армије, треба претежним делом ПА артиљерије најјаче обезбедити правац главног удара на целој дубини борбеног поретка армије, нарочито оне јединице и делове који су од пресудног утицаја на успешан исход операције, а осетљиви на нападе из ваздуха. На правцу главног удара треба организовати обезбеђење са свих висина, придајући највећу важност обезбеђењу са МПА артиљеријом.

Непријатељска авијација редовно дејствује против трупа на бојишту са малих и доње групе средњих висина, јер је њено дејство са већих висина много слабије и неефикасније због малог пространства циљева и њихове невидљивости. Искуство је показало да висина летења авијације на бојишту не прелази 3000 метара, да авијација врло често напада из обрушавања при коме отпушта бомбе са висине од око 1000 метара (губећи после тога, при извлачењу из обрушавања, још око 500 до 800 метара висине) и да јуришни авиони нападају са малих висина — најчешће из бришућег лета (са висине 5—20 м). То значи да авијација на бојишту дејствује у границама зоне снажне ватре МПА артиљерије и ПА митралеза који, у овим условима, због аутоматске ватре и техничких предности нишанских справа, у поређењу са СПА артиљеријом, имају велико преимућство.¹⁾ Због тога МПА артиљерија претставља најефикасније ватрено средство ПА одбране за обезбеђење трупа на бојишту.

Зато, приликом организације ПА артиљериског обезбеђења трупа на бојишту, оруђа МПА артиљерије треба да сачињавају основну масу противавионских средстава, нарочито на правцу главног удара армије, на коме се ПА артиљериско обезбеђење организује, начелно, средствима армије. Међутим, на томе правцу помоћник команданта артиљерије армије може употребити само $\frac{1}{4}$ од укупног броја МПАА оруђа која се налазе у армији, јер се 48 оруђа из дивизија (које су на том правцу) налазе у рукама ко-

¹⁾ На орловско-курском правцу Централног фронта, у борбама од 5 јула до 10 августа 1943 године, ватром средстава ПАО са земље оборено је 438 фашистичких авиона. Од тога броја уништено је ватром МПА артиљерије 320 авиона или 73,1%, ватром СПА артиљерије 67 авиона или 15,3%, а 51 авион или 11,6% уништено је ватром ПА митралеза. Сличне резултате постизала је МПА артиљерија и на осталим фронтovima.

манданата дотичних дивизија. Да би у таквим условима помоћник команданта артиљерије армије имао у својим рукама довољан број средстава за организацију обезбеђења, мораће се **формациски МПАА дивизиони дивизија (без ПА митраљеске чете) одузимати од дивизија и укључивати у ПАА групу армије.** Армија ће једино у том случају и на тај начин моћи обезбедити правац главног удара од непријатељског дејства из ваздуха, најцелесходније и најекономичније искористити сва средства која дејствују у истој зони и по истом задатку, и вршити благовремен маневар покретом премештајући средства по мери напредовања трупа, тако да не наруши ватрени систем.

Међутим, неки сматрају да МПАА дивизионе дивизија не треба одузимати, зато што, према начелима командовања, право њихове употребе — које се огледа у одређивању задатака — припада командантима дивизија. Али, у нашем случају, другог решења нема, тим пре што је потреба за МПА артиљеријом на правцу главног удара армије већа него код појединих дивизија, а сем тога, и што се такво решење, уствари, не коси са општим начелима командовања, јер и претпостављени старешина, по тим начелима, увек поседује и права потчињених. Према томе, и командант армије, на предлог команданта артиљерије, може одузети МПАА дивизионе од потчињених дивизија, као што им може одузети и сваку другу јединицу и употребити их по свом нахођењу одређујући им задатак.

Истина, постоји још једно решење — да се из дивизија извуче МПА артиљерија и укључи у јединице РВК, а дивизијама оставе само ПА митраљеске чете. То не значи да МПА артиљерија није потребна дивизијама (па чак и нижим јединицама). Такво решење долазило би у обзир само ако се у општем оквиру располаже са бројно слабијом МПА артиљеријом. Ово би омогућило да се маневром из дубине, придавањем МПА артиљерије, ојачавају оне армије, које, с обзиром на своје место и улогу у општем систему фронта и важности задатка, имају највећу потребу за МПА артиљеријом. У оквиру фронта много је погодније да се армија на правцу главног удара ојача придавањем јединица РВК, него да се ојачава одузетом МПА артиљеријом дивизија из армије са мање активног дела фронта.

Истина је да су МПАА дивизиони потребни дивизијама за њихово обезбеђење у току мобилизације, затим на маршу и на концентрациској просторији, али не свима дивизијама у истој мери. А ево због чега:

1) Мобилизациске просторије нису подједнако осетљиве на нападе непријатељске авијације, јер њихова осетљивост зависи од броја зборишта, врсте и величине јединица које се на њима мобилишу, удаљености од граничних фронтава, њихове прикривености од осматрања из ваздуха, могућности искоришћавања земљишта као заклона од дејства, итд. Сем тога, ради сигурнијег обезбеђења, целесходнијег и економичнијег искоришћавања расположивих средстава, не може се појединим јединицама препустити да самостално обезбеђују своја зборишта, већ целу мобилизациску просторију, за све време мобилизације, треба обезбедити јединственим системом ПА одбране (у комбинацији са територијалном ПА одбраном, уколико тамо постоји), а према одговарајућем делу плана мобилизације који се ради још за време мира. Само по себи је разумљиво да се систем тога обезбе-

ђења употпуњава ватром аутоматског и стрељачког наоружања оних јединица које се тамо мобилишу. Одласком појединих јединица, чије је време мобилизације врло кратко, неминовно би се нарушило тако јединствен систем ПА одбране, ако би заједно са тим јединицама и њихова формациска ПАА средства напуштала мобилизациску просторију. Због тога се нама чини да се овај проблем може најправилније решити, ако се за обезбеђење мобилизациске просторије — према степену њихове важности, осетљивости и величини — одреди одговарајући број јединица РВК.

2) Ни потребе за обезбеђење дивизија на маршу нису једнаке. Пошто је ноћни марш најсигурније обезбеђење јединица на маршу од дејства непријатељске авијације, оно ће се најчешће и примењивати, а за време ноћног марша није потребна МПА артиљерија, јер она, осим за пречних гађања при одбрани теснаца, не врши ноћна гађања. Међутим, за оне дивизије, које ће морати да врше дневни марш, постојаће велика потреба за МПА артиљеријом, тако да ће формациски МПА дивизион бити недовољан. Ојачање таквих дивизија може се много лакше извршити ако постоје бројније ПАА јединице РВК, него одузимањем формациских средстава других дивизија.

3) За обезбеђење концентрациских просторија важи углавном оно што је изнето за обезбеђење мобилизациских просторија.

*
* *
*

У нападној операцији командовање противавионском артиљеријом је обједињено и њом командује помоћник команданта артиљерије армије. Обједињено командовање ПА артиљеријом у армији огледа се у томе што се ПА артиљерија, која дејствује у истој зони (на правцу главног удара) и има исти задатак (обезбеђење главне групације армије), обједињује под једном командом у ПАА групу и што су командант ПАА групе и командант осталих армиских и придатих ПАА јединица, које нису укључене у ПАА групу, непосредно потчињени команданту артиљерије армије, односно, његовом помоћнику за ПА одбрану.

ПАА група се образује од формациске и армији придате ПА артиљерије. МПАА дивизиони дивизија, који су одузети од дивизија и укључени у ПАА групу, потчињени су команданту ПАА групе. Помоћник команданта артиљерије армије може изразити свој утицај на МПАА дивизионе који су остали у дивизијама само посредним путем — по артиљериској линији командовања. Појам обједињеног командовања ПА артиљеријом у армији није условљен тиме да у ПАА групу буду укључени и МПАА дивизиони дивизија, иако је несумњиво да се тако постиже највиши степен обједињавања. Обједињено командовање ПА артиљеријом у армији огледа се у томе, што се формациска или армији придата ПА артиљерија не придаје потчињенима, већ сва остаје у рукама помоћника команданта артиљерије армије.

Задатак ПАА групе у нападној операцији армије је да обезбеди ударну групацију армије. Зону обезбеђења ПАА групе треба одредити тако, да се њене границе поклапају са границама зоне наступања ударне

групације армије, с тим да ПА артиљерија може остварити снажну ватру на прилазима ка зони обезбеђења. Ширина зоне просечно износи 6—8, а дубина — у зависности од постројавања борбеног поретка — 10 до 15 км, што одговара површини од 80 до 120 км². Од почетка наступања површина ће се мењати по мери напредовања — продужавати у правцу наступања и, унеколико, скраћивати са правца позадине, тако да се може и удвостручити. За обезбеђење зоне наступања са средњих и великих висина потребна су два до четири СПАА дивизиона, зависно од повећања њене површине, а за обезбеђење појединих, нарочито осетљивих делова у тој зони од напада са малих висина, потребно је дванаест до четрнаест МПАА дивизиона. Број дивизиона може се унеколико смањити постављањем МПА артиљерије по водовима, али на рачун слабљења густине ватре. То показује да би у нашем случају имали довољно СПА артиљерије, а да би МПА артиљерија армије била недовољна, ако се не би одузели формациски МПАА дивизиони стрељачких дивизија.

ПАА група дели се на подгрупе када се у њој налази већи број ПА артиљерских јединица, нарочито онда када се у ПАА групу укључују МПАА дивизиони дивизија. Обично се ствара онолико подгрупа колико има стрељачких корпуса у ударној групацији армије. У нашем случају могла би се образовати једна подгрупа за обезбеђење стрељачког корпуса у првом и друга подгрупа за обезбеђење стрељачког корпуса у другом ешелону армије.

Поделом ПАА групе на подгрупе не нарушава се обједињеност командовања ПА артиљеријом, већ се само врши деоба основног задатка ПАА групе. Потреба за образовањем подгрупа настала је баш у интересу обједињавања, ради лакоће и сигурности у командовању већим бројем јединица у ПАА групи. Као што је познато, ПАА група је привремени састав више засебних формациских самосталних ПА артиљерских јединица, које се групишу и обједињавају у циљу извршења одређеног задатка за који су потребне веће снаге. Пошто међу јединицама које улазе у ПАА групу није постојало формациско јединство, врши се тактичко обједињавање, тј. одређује им се заједничка команда. Према томе, ПАА група је тактички, а не формациски појам. То повлачи проблеме у командовању са њом.

Ако узмемо да је у нашем случају ПАА група била образована само од два ПА артиљерска пука (армиског и РВК) и да се са једним пуком обезбеђује корпус у првом, а са другим корпус у другом ешелону армије на правцу главног удара, онда се неће појавити потреба за образовањем подгрупа, јер је у пуковима већ заступљено формациско јединство командовања потчињеним јединицама. У овом случају довољно је само од пукова образовати групу, с тим што један од команданата пукова може да буде командант ПАА групе.

Али, ако настане потреба да се корпус у првом ешелону обезбеди једним ПА артиљерским пуком, једним СПАА дивизионом другог пука и са неколико формациских МПАА дивизиона одузетих од дивизија, а корпус у другом ешелону са другим ПА артиљерским пуком (без једног СПАА дивизиона) и са неколико формациских МПАА дивизиона који су такође одузети од дивизија, онда би ПАА групу требало поделити на подгрупе. Ако се не би извршила подела на подгрупе, командант ПАА групе морао

би командовати великим бројем непосредно потчињених јединица, што би изазвало не само тешкоће у командовању, већ и у организацији веза. У овом случају команданти подгрупа били би команданти пукова. Јасно је да ниједан од њих не би могао, поред овога, примити још и командовање ПАА групом, нити би се у толикој мери могао оптеретити штаб пука. Зато је, по нашем мишљењу, најбоље да **дужност команданта ПАА групе прими помоћник команданта артиљерије армије**, јер не видимо могућност да неки други старешина са својим штабом прими ту дужност. Тиме би помоћник команданта артиљерије и непосредније изразио свој утицај на ПА артиљериска средства, која су скоро сва укључена у ПАА групу. Пошто је питање командовања ПАА групом и њена подела на подгрупе само теоретски постављено, било би корисно да се целисходност овакве поставке провери на практичним вежбама.

Треба имати у виду да се стварање подгрупа у одбраненој операцији армије на широком фронту не може упоређивати са нашим примером — тамо се ПА артиљерија придаје корпусима, командовање ПА артиљеријом у армији је подељено, а образоване подгрупе уствари представљају корпусне ПАА групе.

Приговори неких другова да штаб помоћника команданта артиљерије нема довољно људства за обављање те дужности, да за то нема довољно средстава везе, да би, аналогно томе, и командант артиљерије армије требао да буде командант ААГ, да се помоћнику команданта артиљерије у армији тиме одузима могућност руковођења осталим јединицама на фронту армије и маневровања са ПА артиљеријом и да помоћник команданта артиљерије треба да се налази на КМ команданта артиљерије, а командант ПАА групе на осматрачници у висини дивизијских осматрачница — по нашем мишљењу, нису оправдани.

Пре свега, штаб помоћника команданта артиљерије, односно отсек ПА одбране команде артиљерије, већ организује ПА одбрану армије, а нарочито обезбеђење на правцу главног удара. То значи да је тај штаб способан да прими на себе замашне задатке, па према томе, може примити још неке детаље организације. Ако би постојао командант ПАА групе и над њим помоћник команданта артиљерије, уствари би постојала два штаба — командант ПАА групе имао би под собом сва или највећи део средстава армије, а помоћник команданта артиљерије командовао би тим средствима преко команданта ПАА групе. Очигледно је да би самим тим постојала потреба за више средстава везе, него кад би био само један штаб.

Груписање артиљерије у оквиру армије знатно се разликује од груписања ПА артиљерије. Док је у оквиру армије артиљерија груписана не само у ААГ, већ и у КАГ-ове, ДАГ-ове и ПАГ-ове, дотле је ПА артиљерија груписана, углавном, у ПАА групу. Према томе, неправилно је узимати исто мерило и упоређивати однос команданта артиљерије армије према ААГ са односом његовог помоћника према ПАА групи. Исто тако, налазимо, да за време борбе место помоћника команданта артиљерије не треба да буде на КМ команданта артиљерије или, тачније, у оперативном центру главне осматрачке станице армије, већ на осматрачници команданта артиљерије.

одакле може да осматра и руководи борбом ПА артиљерије и благовремено — у духу командантових одлука и ситуације на бојишту — предузима мере за маневар покретом.

* * *

СПА артиљерија из ПАА групе поседа ватрене положаје за обезбеђење борбеног поретка армије, начелно, на 24 часа пре поседања положаја од стране пешадије или смене јединица, а МПА артиљерија у ноћи смене. Борбени поредак ПА артиљерије треба да је такав, да обезбеди јединице за време напада и да се премештањем јединица ПА артиљерије не наруши систем ватре. У том циљу прва линија СПА батерија поставља се на удаљењу од 2 до 3, а прва линија МПА батерија или водова на 1 до 1,5 км од предњег краја непријатељске одбране. Следеће линије ПА артиљерије одређују се за СПАА на 3 до 5, а за МПАА на 2 до 3 км иза прве линије. ПА митраљези постављају се у борбеном поретку стрељачких јединица или уз објекте које обезбеђују. Ватрена веза између батерија СПА артиљерије мора бити непрекидна, како у линији, тако и између линија. Код МПА артиљерије ватрена веза између јединица у линији мора бити непрекидна, док између линија може бити и прекинута.

До почетка напада ПА артиљерија, начелно, не отвара ватру на појединачне и мање групе непријатељских авиона, да се не би откриле намере и припреме. Обезбеђење у том периоду треба да изводи ловачка авијација дежурством на земљи и постављањем заседа. Нарочито је важно уништавати непријатељске извиђачке авионе и спречавати њихово извиђање из ваздуха. Али, ако би уследио масовни напад непријатељске бомбардерске и јуришне авијације, онда сва средства ПА одбране треба да ступе у борбу, пошто је то знак да су намере за напад већ откривене и да непријатељ покушава авијацијским нападом да растроји или одложи почетак напада. Са почетком артиљеријске припреме напада ПА артиљерија отвара ватру по циљевима у ваздуху без ограничења.

Када отпочне премештање ПА артиљерије само 1/3 батерија може се налазити у покрету, тако да се на ватреним положајима мора увек налазити најмање 2/3 батерија спремних за одбијање напада и борбу са непријатељским авионима.

Увођење у борбу другог ешелона армије мора се нарочито добро обезбедити. После увођења другог ешелона, односно по извршењу ближег задатка армије, део противавионске артиљерије обично се препотчињава командантима стрељачких корпуса.

Када се у зони армије уводи фронтуска покретна група, ПАА група армије мора обезбедити њено увођење и поред тога што покретна група има своју ПАА групу (јер се ПАА група покретне групе не развија, већ се њена средства крећу у колони покретне групе). За то време ловачка авијација спречава прилаз непријатељској авијацији у зону пробоја, а средства ПАА групе армије одбијају нападе и уништавају непријатељске авионе који би се пробрили до покретне групе. У току њеног

даљег надирања у оперативну дубину непријатеља ПА артиљерија покретне групе обезбеђује борбени поредак покретне групе, путеве за њено снабдевање и заузете истакнуте аеродроме за пребазирање ловачке авијације која обезбеђује покретну групу.

*
* *
*

У чланку није разрађен низ питања из организације ПА одбране, као што су: објекти ПА одбране у армији и њихова процена, документација, мере ПА заштите, организација ПА одбране армиске позадине, итд. пошто су та питања или јасно обрађена у постојећим правилима, или би се могла обратити као посебне теме.